

ปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินและการมีงานทำของชาวชนบท ในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร

เดช กาญจนางกูร

บทคัดย่อ

ปัจจุบันโครงสร้างทางเศรษฐกิจในชนบทของประเทศไทย ยังคงเป็นเกษตรกรรมและกิจการบริการเกษตรส่วนใหญ่คือ การทำนา ทำไร่ ซึ่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญของการทำนา ทำไร่ ก็คือ ที่ดินทำกินและแรงงานในอดีตที่ผ่านมาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในชนบทเกิดจากการขยายพื้นที่ดินทำกินเพื่อการเพาะปลูกเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันการขยายพื้นที่ดินทำกินสำหรับการเพาะปลูกไม่สามารถกระทำได้อีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือของประเทศไทย ทั้งนี้ เนื่องจากมีผลกระทบอย่างร้ายแรง ต่อพื้นที่ป่าไม้ต้นน้ำลำธารของประเทศ ส่วนแรงงานหรือประชากรในชนบทกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลาประกอบกับประเพณีการแบ่งปันมรดกที่ดินทำกินให้บุตรทุกคน ๆ ละเท่า ๆ กัน จึงทำให้อัตรา

ส่วนของที่ดินทำกินต่อแรงงานหรือขนาดที่ดินทำกินเฉลี่ยต่อครัวเรือนลดน้อยถอยลงอยู่ตลอดเวลา จนมีผลทำให้ชาวชนบทเกิดการไร้ที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และเกิดการว่างงานเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดลำพูน ซึ่งตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบนและจังหวัดพิจิตร ซึ่งตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงทำให้มีการศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินและการมีงานทำของชาวชนบทในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักต้องการศึกษาวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินและการไร้ที่ดินทำกินมีผลต่อการทำงานประกอบอาชีพของแรงงานในครัวเรือนอย่างไรบ้าง ซึ่งมีรายละเอียด 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลทั้งที่ทำให้ชาวชนบทไร้ที่ดินทำกิน และที่ทำให้ชาวชนบทมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

2. ศึกษาเปรียบเทียบสภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจของครัวเรือนในชนบทระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินกับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

3. ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือนในชนบท ระหว่างครัวเรือนที่ไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

การศึกษานี้วิเคราะห์กระทำโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างของการวิจัยซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 444 ตัวอย่าง จำแนกเป็นครัวเรือนตัวอย่างที่ได้จากจังหวัดลำพูน จำนวน 212 ตัวอย่าง ประกอบด้วยครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน 136 ตัวอย่าง และครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 76 ตัวอย่าง และเป็นครัวเรือนตัวอย่างที่ได้จากจังหวัดพิจิตร จำนวน 232 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน 134 ตัวอย่าง และครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 98 ตัวอย่าง

การศึกษานี้วิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลทำให้เกิดการไร้ที่ดินทำกิน และการอพยพเคลื่อนย้ายออกไป ทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือน ได้ใช้ **เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุ** (Multiple Regression) ตามแบบจำลองโลจิสต์ (Logit Model) โดย **วิธีการประมาณภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด** (Maximum Likelihood Estimates) ส่วนการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินกับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ได้ใช้ **เทคนิคการทดสอบค่า t** (T-test)

1. ปัจจัยที่มีผลทำให้เกิดการไร้ที่ดินทำกินในจังหวัดลำพูน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมี 4 ประการคือ

ขนาดที่ดินทำกินที่มีหรือเคยมี คุณสมบัติของที่ดินทำกินที่เป็นที่ดอน อายุของหัวหน้าครัวเรือนและระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีหรือเคยมีที่ดินทำกินขนาดเล็กมีโอกาสเกิดการไร้ที่ดินทำกินสูง ครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นที่ดอนมีโอกาสเกิดการไร้ที่ดินทำกินสูง หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยและมีระดับการศึกษาต่ำมีโอกาสไร้ที่ดินทำกินสูง

ส่วนปัจจัยที่มีผลทำให้เกิดการไร้ที่ดินทำกินในจังหวัดพิจิตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีเพียง 2 ประการคือ **ขนาดที่ดินทำกินที่มีหรือเคยมีและราคาที่ดินทำกินต่อไร่ที่ขายหรือจำนอง** กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีหรือเคยมีที่ดินทำกินขนาดเล็ก มีโอกาสเกิดการไร้ที่ดินทำกินสูงและระดับราคาที่ดินทำกินต่อไร่ที่สูงขึ้น มีผลทำให้เกิดการไร้ที่ดินทำกินสูง

2. ปัจจัยทางด้านประชากรของครัวเรือน ซึ่งได้แก่ **ขนาดของครัวเรือนและอัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน** ระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด ทั้งในจังหวัดลำพูนและในจังหวัดพิจิตร

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ซึ่งได้แก่ **ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด รายได้ทั้งหมด รายได้เฉลี่ยต่อหัวและรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน** มีค่าน้อยกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร ส่วนปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจอีกประการหนึ่งคือ **จำนวนหนี้สินของครัวเรือนนั้น** ปรากฏว่าในจังหวัดลำพูนไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใดระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินกับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แต่ในจังหวัดพิจิตรครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินมีจำนวนหนี้สินน้อยกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ปัจจัยที่มีผลทำให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านใน

จังหวัดลำพูน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมี 4 ประการ คือ รายได้ครัวเรือนจากการรับจ้าง อัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อหัว และความแตกต่างระหว่างรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนกับรายได้จากการรับจ้าง (รายได้อื่นนอกเหนือจากการรับจ้าง) กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้จากการรับจ้างสูงจะสนใจให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูง ส่วนครัวเรือนที่มีอัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือนสูงและครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำจะผลักดันให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูง ตลอดจนครัวเรือนที่มีรายได้อื่นนอกจากรายได้จากการรับจ้างสูงจะสนใจให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูงด้วย

ปัจจัยที่มีผลทำให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านในจังหวัดพิจิตรมีเพียง 2 ประการ คือ อัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือนและรายได้ครัวเรือนจากการรับจ้าง กล่าวคือ อัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน และรายได้ครัวเรือนจากการรับจ้างมีค่าสูงจะผลักดันและสนใจให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูง ตามลำดับ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาเศรษฐกิจทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยของเรา คือ การสร้างความอยู่ดีกินดีให้บังเกิดแก่ประชาชนทุกคนอย่างถ้วนหน้า (Well-being for all) กล่าวคือนอกจากต้องการทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชาชนเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยการทำให้อัตราการเพิ่มของรายได้ประชาชาติสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากรแล้ว ยังจะต้องทำให้รายได้ประชาชาติที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวให้แพร่กระจายไปยัง

ประชาชนทุกกลุ่มอาชีพและทุกภูมิภาคของประเทศอย่างเท่าเทียมกันอีกด้วย

ประสบการณ์ของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ตลอดระยะเวลาเกือบสี่ทศวรรษที่ผ่านมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) จนถึงสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2538 - 2539) ปรากฏว่ารายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เกือบทุกแผนโดยเฉลี่ยร้อยละ 7.8 ต่อปี จนทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาท ในปี พ.ศ. 2504 เป็น 68,000 บาท ในปี พ.ศ. 2538 แต่ในส่วนของกระจายรายได้กลับปรากฏว่าล้มเหลวโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ยิ่งพัฒนาเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นเท่าไร ช่องว่างความแตกต่างของการกระจายรายได้กลับยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ กล่าวคือในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในกลุ่มอาชีพนอกภาคการเกษตรสูงกว่ากลุ่มอาชีพการเกษตรหรือเกษตรกรเพียง 2.9 เท่า เท่านั้น แต่พอถึงช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 กลับสูงกว่าเพิ่มมากขึ้นถึง 10.8 เท่าตัว

การที่รายได้เฉลี่ยต่อหัวของเกษตรกรต่ำกว่าผู้ประกอบอาชีพอื่นนอกภาคการเกษตรเป็นอันมากเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากความผิดพลาดในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ขาดความสมดุลระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ กล่าวคือแนวทางการพัฒนาได้หันไปเน้นหนักในการพัฒนาอุตสาหกรรม แต่เพิกเฉยหรือละเลยต่อการพัฒนาการเกษตรมาโดยตลอดจนทำให้การจ้างงานและผลผลิตหรือรายได้ในภาคการเกษตรลดน้อยถอยลงตามลำดับ

ปัจจุบันถึงแม้ภาคการเกษตรได้ลดความสำคัญลงเป็นอันมากก็ตาม แต่โครงสร้างเศรษฐกิจในชนบทของประเทศไทยโดยส่วนรวมก็ยังคงเป็นเกษตรกรรมและชนบทส่วนใหญ่ก็ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นสำคัญ แต่ชาวชนบทผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมักมีรายได้ไม่

แน่นอนเนื่องจากการผลิตต้องพึ่งพาน้ำฝนหรือดินฟ้าอากาศจึงทำให้ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอนตลอดจนราคาผลผลิตการเกษตรก็มักผันผวนตามตลาดโลก ในขณะที่เดียวกันการทำงานนอกภาคการเกษตรเพื่อหารายได้เสริมในชนบทก็ยังมีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากกิจการอุตสาหกรรมและบริการยังไม่กระจายออกไปสู่เขตชนบทเท่าที่ควร ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงส่งผลทำให้เกษตรกรในชนบทมีรายได้ต่ำเกิดความยากจนและเกิดภาวะหนี้สินเพิ่มพูนขึ้นจนทำให้ต้องสูญเสียที่ดินทำกินของตนกลายเป็นเกษตรกรผู้เช่าที่ดินทำกินตลอดจนเป็นแรงงานรับจ้างเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับ

ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการยกระดับและการกระจายรายได้ให้เกิดความยุติธรรมเท่าเทียมกันแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงควรมุ่งเน้นในการพัฒนาเกษตรกรรมในชนบทเป็นสำคัญโดยการกระจายกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินทำกินและโดยการเพิ่มรายได้ตลอดจนการเพิ่มการมีงานทำให้แก่เกษตรกรในชนบทเป็นที่ตั้ง สำหรับเป้าหมายของการพัฒนาเกษตรกรรมในชนบทก็คือการเพิ่มพูนมูลค่าผลผลิตการเกษตรด้วยการยกระดับราคาและเพิ่มปริมาณผลผลิตเป็นสำคัญ กล่าวคือในส่วนของ การเพิ่มปริมาณผลผลิตนั้นสามารถกระทำได้ 2 แนวทางคือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหรือการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ และการเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูก ซึ่งทั้งสองแนวทางดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของการถือครองที่ดินทำกินเป็นสำคัญเช่นเดียวกัน ซึ่งตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นั้นถือว่าลักษณะการถือครองที่ดินทำกินย่อมมีผลต่อการผลิตและรายได้ของบุคคล กล่าวคือบุคคลที่ถือครองที่ดินต่างกันอาจมีประสิทธิภาพในการผลิตและการกระจายรายได้แตกต่างกัน

กิจกรรมเกษตรในชนบทส่วนใหญ่คือการทำนาหรือทำไร่ และปัจจัยการผลิตที่สำคัญของการทำนาทำไร่ก็คือที่ดินทำกินและแรงงาน ดังนั้นที่ดินทำกินและแรงงานจึง

เป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการมีงานทำ ก่อให้เกิดการจ้างงาน ก่อให้เกิดรายได้ ตลอดจนก่อให้เกิดผลผลิตเพื่อเลี้ยงดูประชากรและเพื่อการส่งออกเป็นการหารายได้เข้าประเทศอีกด้วย แต่เนื่องจากที่ดินทำกินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีปริมาณอยู่อย่างจำกัด ส่วนแรงงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชากรกลับมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นโดยอัตโนมัติอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นความกดดันจากการเพิ่มขึ้นของแรงงานประกอบกับชนบทธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของคนไทยที่นิยมแบ่งปันที่ดินทำกินเป็นมรดกให้แก่บุตรทุกคนๆ ละเท่า ๆ กัน จึงทำให้ที่ดินทำกินถูกแบ่งซอยออกเป็นผืนเล็กผืนน้อยที่มีขนาดเล็กลงตามลำดับ จนส่งผลทำให้เกษตรกรในชนบทมีขนาดที่ดินทำกินเล็กลง และมีการไ้ที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ตลอดจนมีการว่างงานในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นไม่จะเป็นการว่างงานอย่างเปิดเผยและการว่างงานอย่างไม่เปิดเผย อันได้แก่ การว่างงานตามฤดูกาล (Seasonal Unemployment) การว่างงานด้วยการทำงานน้อยเกินไป (Underemployment) และการว่างงานแบบแอบแฝง (Disguised Unemployment) ก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรในชนบทเกิดความยากจนเรื้อรังและกลายเป็นเกษตรกรผู้เช่าที่ดินทำกินและเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินเป็นของตนเองที่ต้องเป็นแรงงานรับจ้างทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ตลอดจนเกิดการอพยพเข้าไปทำงานนอกหมู่บ้านหรือในเขตเมืองในที่สุด

จังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตรสามารถใช้เป็นตัวแทนของดำเนินกิจกรรมการทำนาทำไร่ในชนบทภาคเหนือได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนในจังหวัดลำพูนมีขนาดที่ดินทำกินเล็กที่สุดในภาคเหนือ มีครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินมากที่สุดเป็นอันดับสามในภาคเหนือตอนบน และมีโครงสร้างของกิจกรรมการเกษตรในรูปแบบของการทำไร่ทำสวนเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่จังหวัดพิจิตรเป็นจังหวัดที่ครัวเรือนมีขนาดที่ดินทำกินใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ เป็น

จังหวัดที่มีครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินมากที่สุดในภาคเหนือตอนล่างและเป็นจังหวัดที่มีโครงสร้างของกิจกรรมการเกษตรในรูปแบบของการทำนาโดยอ.กัยน้ำฝนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเลือกทำการศึกษาวิจัยเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินและการมีงานทำของชาวชนบทในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการเสนอแนะให้มีการแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินทำกินและการมีงานทำของชาวชนบทให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการยกระดับและกระจายรายได้ไปยังชาวชนบทผู้ไร้ที่ดินทำกินให้เกิดความยุติธรรมและให้เกิดความอยู่ดีกินดีอย่างถาวรสืบไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ต้องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินและการมีงานทำของชาวชนบท จึงตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลทั้งที่ทำให้ชาวชนบทไร้ที่ดินทำกินและที่ทำให้ชาวชนบทมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ไร้ที่ดินทำกินและที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือนชนบททั้งแรงงานของครัวเรือนที่ไร้ที่ดินทำกินและที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินและการมีงานทำของชาวชนบทในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีผลทั้งที่ทำให้ชาวชนบทไร้ที่ดินทำกินและที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เป็นการเปรียบเทียบสถานภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจของครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน

เป็นของตนเอง และเป็นการศึกษาวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในท้องที่ชนบทของอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน และอำเภอบางทรายพูน จังหวัดพิจิตร

นิยามศัพท์เฉพาะ

คำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษาได้ให้นิยามความหมายไว้ดังนี้

1. การค้าขาย หมายถึง การขายอาหาร ขายของชำหรือขายผลผลิตพืชไร่
2. การไร้ที่ดินทำกิน หมายถึง การไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งหมายรวมถึงผู้ที่ไม่ได้เช่าที่ดินทำกินใด ๆ เลย เพื่อทำการเกษตรตลอดจนผู้เช่าที่ดินทำกินทั้งหมด แต่ไม่รวมผู้เข้าไปจับจองที่สาธารณะอื่น ๆ ทำการเกษตร
3. การอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานในครัวเรือน หมายถึง การอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงาน ตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นแบบชั่วคราว เข้าไปเย็นกลับ หรือแบบถาวรก็ตาม
4. เกษตรกรรม หมายถึง การทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ (กระบือ โค สุกร เป็ด และไก่)
5. ชาวชนบท หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่เทศบาลและสุขาภิบาล
6. ปัจจัยทางด้านประชากรของครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและอัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน
7. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน หมายถึง ขนาดที่ดินทำกิน มูลค่าทรัพย์สิน รายได้รวม รายได้เฉลี่ยต่อหัว รายจ่ายเพื่อการบริโภค และจำนวนหนี้สินของครัวเรือน

8. **มูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือน** หมายถึง ผลรวมของมูลค่าบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มูลค่าที่ดินที่อยู่อาศัย มูลค่าทรัพย์สินเครื่องมือเครื่องใช้ที่คงทนถาวรของครัวเรือน และมูลค่าที่ดินทำกินที่เป็นของตนเอง

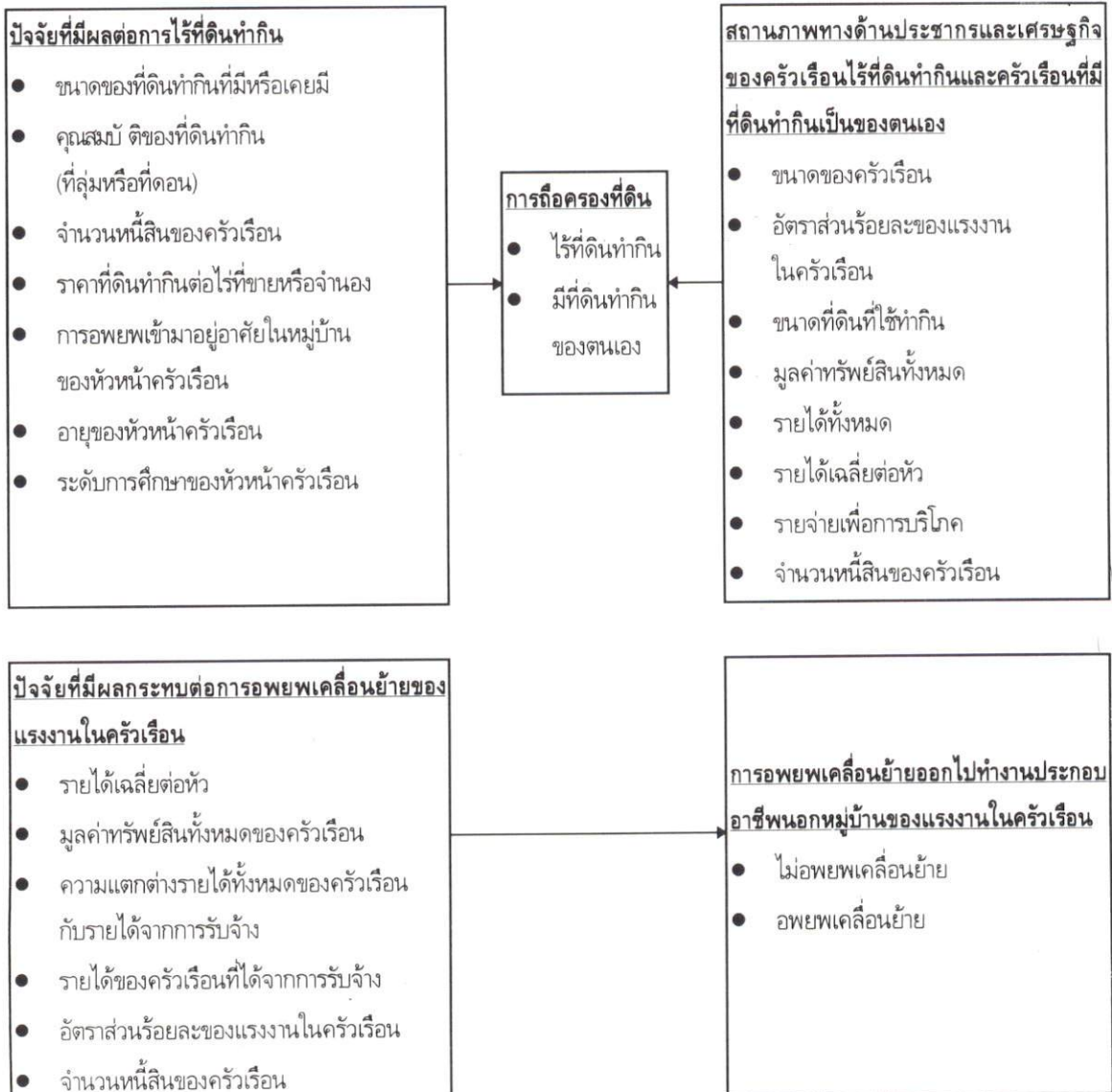
9. **รายได้จากการรับจ้าง** หมายถึง รายได้จากการรับจ้างผู้อื่นทั้งรับจ้างเกษตรและรับจ้างนอกการเกษตรคำนวณจากค่าจ้างรายวันคูณจำนวนวันที่ทำงานตลอดทั้งปี

10. **แรงงานในครัวเรือน** หมายถึง สมาชิกของครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปี ขึ้นไปที่ยังคงทำงานประกอบอาชีพอยู่ในวันสำรวจ ซึ่งมีทั้งนักเรียน นักศึกษา นักบวช คนพิการ และทุพพลภาพไร้ความสามารถ

11. **หัตถกรรม** หมายถึง การทอผ้า แกะสลัก ทำเฟอร์นิเจอร์ ทำตุ๊กตาผ้า และการจักสาน

กรอบแนวความคิดของการศึกษา

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการทราบถึงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชนบทไร้ที่ดินทำกินและการไร้ที่ดินทำกินมีผลต่อสถานภาพทางเศรษฐกิจ ประชากร และการมีงานทำประกอบอาชีพของแรงงานในครัวเรือนชนบทอย่างไร โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ดังนั้นจึงสามารถกำหนดกรอบแนวความคิดของการศึกษาได้ตามแผนภูมิต่อไปนี้

สมมติฐานของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้ได้ตั้งสมมติฐานแยกตามวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยสินทรัพย์ของครัวเรือน 3 ประการ คือ การถือครองที่ดิน (ซึ่งได้แก่ขนาดที่ดินทำกินที่เคยมี คุณสมบัติของที่ดินทำกินและระดับราคาที่ดินที่ขายหรือที่จำนอง) จำนวนหนี้สินของครัวเรือน และสถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน (ได้แก่ การอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้าน อายุและระดับการศึกษา) มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกิน

2. ครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีสถานภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจแตกต่างกัน

3. สถานภาพของครัวเรือนอาทิเช่น มูลค่าทรัพย์สิน รายได้ของครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้จากการรับจ้าง และจำนวนหนี้สินของครัวเรือนมีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือน

วิธีการศึกษา

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามี 2 ประเภท ดังนี้

ก. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินของครัวเรือนในชนบท (กชช.2ค.) จำนวนครัวเรือน จำนวนประชากร และการประกอบอาชีพ

หรือการมีงานทำของแรงงานในครัวเรือนในระดับภูมิภาค จังหวัด อำเภอบล และตำบล ท้องที่ที่ทำการศึกษาวิจัย

ข. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านและหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดินทำกินของครัวเรือน สถานภาพทางเศรษฐกิจและประชากรของครัวเรือน และการอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานในครัวเรือน เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แยกออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยตารางแจกแจงความถี่ อัตราส่วนร้อยละและค่าเฉลี่ย

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งได้แก่ทำการวิเคราะห์ดังนี้

2.2.1 การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินและการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เป็นการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม กับตัวแปรอิสระ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การประมาณภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimates) ตามแบบจำลองโลจิสต์ (Logit Model) ซึ่งมีรูปแบบสมการดังนี้

$$LLH = a + b_1HLS + b_2LLO + b_3DEB + b_4LPR + b_5AGE + b_6EDU + b_7HMI$$

โดยกำหนดตัวแปรต่าง ๆ ให้ดังต่อไปนี้

ตัวแปรตาม

คือ LLH = การไร้ที่ดินทำกินหรือการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองของครัวเรือน (ถ้าครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน LLH มีค่าเท่ากับ 1 แต่ถ้าครัวเรือนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองให้ LLH มีค่าเท่ากับ 0)

ตัวแปรอิสระ

มีอยู่ 7 ตัว ดังนี้

- (1) HLS = ขนาดที่ดินทำกินที่มีหรือเคยมี (ไร่)
- (2) LLO = คุณสมบัติของที่ดินทำกิน (ถ้าที่ดินทำกินเป็นที่ลุ่มเหมาะแก่การปลูกข้าวให้ LLO มีค่าเท่ากับ 1 แต่ถ้าที่ดินทำกินเป็นที่ดอนให้ LLO มีค่าเท่ากับ 0)
- (3) DEB = จำนวนหนี้สินของครัวเรือน (บาท)
- (4) LPR = ราคาที่ดินทำกินต่อไร่ที่ขายหรือจำนอง (บาท)
- (5) AGE = อายุของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)
- (6) EDU = ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา)

(7) HMI = การอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านของหัวหน้าครัวเรือน (ถ้าหัวหน้าครัวเรือนอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านให้ HMI มีค่าเท่ากับ 1 แต่ถ้าหัวหน้าครัวเรือนอยู่อาศัยในหมู่บ้านมาตั้งแต่เกิดให้ HMI มีค่าเท่ากับ 0)

ตัวพารามิเตอร์ คือ $a, b_1, b_2, \dots, b_7$

2.2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบสถานภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินกับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ด้วยการใช้เทคนิคการทดสอบค่า t (T-test) ของค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรทางด้านประชากรและทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

2.2.3 การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพหรือไม่อพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือน เป็นการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การประมาณภาวะความน่าจะเป็นสูงสุดตามแบบจำลองโลจิต **จึงมีรูปแบบสมการดังนี้**

$$MOV = a + b_1INA + b_2ASS + b_3IND + b_4INL + b_5PLA + b_6DEB$$

โดยกำหนดค่าแปรต่าง ๆ ให้ดังนี้

ค่าเฉลี่ยรายปี

คือ MOV = การอพยพหรือปล่อยอพยพ

เคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของ

แรงงานในครัวเรือน (ถ้ามีแรงงานในครัวเรือนแต่ไม่ทำงาน

นอกหมู่บ้านประกอบอาชีพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบ

อาชีพนอกหมู่บ้านให้ MOV มีค่าเท่ากับ 1 แต่ถ้าไม่แข็งแรง

งานในครัวเรือนคนเดียวประกอบอาชีพเคลื่อนย้ายออกไปทำงาน

ประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านให้ MOV มีค่าเท่ากับ 0)

ค่าเฉลี่ยร้อยละ :

ข้อที่ 6 ถึง ข้อที่

(1) INA = รายได้เฉลี่ยต่อหัว (บาท)

(2) ASS = มีอัตราครัวเรือนพลีชีพของครัวเรือน

(บาท)

(3) IND = ความแตกต่างของรายได้

ทั้งหมดของครัวเรือนกับรายได้จากการรับจ้าง (บาท)

(4) INL = รายได้ของครัวเรือนที่ได้จาก

การรับจ้าง (บาท)

ร้อยละ

1.1 ข้อมูลการไร้ที่ดินทำกินในหมู่บ้านทำการ

แปลงต้นของครัวเรือนจำนวนอย่างการวิจัย

1. ข้อมูลการไร้ที่ดินทำกินในหมู่บ้านแต่ละข้อมูล

ข้อดังนี้

ผลของการสำรวจการไร้ที่ดินทำกินโดยสรุปได้นำเสนอแผนภาพที่ 4

ผลของการสำรวจ

ตัวแปรตามคือ a, b₁, b₂, ..., b₆

(บาท)

(6) DEB = จำนวนหนี้สินของครัวเรือน

ในครัวเรือน (ร้อยละ)

(5) PLA = อัตราส่วนร้อยละของแรงงาน

ผู้ทำกินบ้านส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดลำพูน และจังหวัดพิจิตร เห็นว่าประเด็นการแบ่งที่ดินทำกิน 7 ลักษณะ 7 ประเภทของงานด้านการเป็นปฏิปักษ์ต่อการพัฒนา และจำนวนคนไร้ที่ดินทำกินในหมู่บ้านมีมากขึ้น และการขยายที่ดินทำกินในชนบทให้คนไร้ที่ดินทำกิน

ตามหลักนโยบายแสดงในตารางที่ 1. ดังนี้

ตารางที่ 1. ข้อมูลการไร้ที่ดินทำกินในหมู่บ้านที่ทำการวิจัย

ข้อมูลการไร้ที่ดินทำกินในหมู่บ้านที่ทำการวิจัย	ลำพูน (ร้อยละ)	พิจิตร (ร้อยละ)
(1) ประเพณีการแบ่งมรดกที่ดินทำกินในหมู่บ้านของท่านเป็นอย่างไร แบ่งให้บุตรทุกคน ๆ ละเท่า ๆ กัน บุตรคนที่เลี้ยงดูพ่อแม่ได้มากกว่า รวม	62.5 37.5 100.0	57.1 42.9 100.0
(2) ท่านคิดว่าปัจจุบันจำนวนคนไร้ที่ดินทำกินในหมู่บ้านของท่านเพิ่มขึ้น หรือลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา เพิ่มขึ้น เท่าเดิม ลดลง รวม	87.5 12.5 - 100.0	71.4 14.3 14.3 100.0
(3) ท่านคิดว่าเพราะสาเหตุใดผู้ไร้ที่ดินทำกินในหมู่บ้านของท่าน จึงสูญเสียที่ดินทำกินของตนไป ขายใช้หนี้ ไม่มีมาตั้งแต่พ่อแม่ รวม	87.5 12.5 100.0	85.7 14.3 100.0

1.2 ข้อมูลเบื้องต้นของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างการวิจัยในจังหวัดลำพูน จำนวน 212 ตัวอย่าง แยกเป็นครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน จำนวน 136 ตัวอย่าง และครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จำนวน 76 ตัวอย่าง และในจังหวัดพิจิตร จำนวน 232 ตัวอย่าง แยกเป็นครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน จำนวน 134 ตัวอย่าง และครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จำนวน 98 ตัวอย่าง ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัยโดยสรุป ตามแสดงในตารางที่ 2 มีดังนี้

(1) ข้อมูลทางด้านประชากร

- หัวหน้าครัวเรือนทั้งไร้ที่ดินทำกินและมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่อยู่อาศัยในหมู่บ้านมาตั้งแต่เกิด ส่วนในจังหวัดพิจิตร ร้อยละ 52 พยพเข้ามาอยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน
- หัวหน้าครัวเรือนทั้งไร้ที่ดินทำกินและมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แต่หัวหน้าครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร ส่วนจำนวนปีที่หัวหน้าครัวเรือนได้รับการศึกษาในจังหวัด

ลำพูนโดยเฉลี่ย 5 ปี ในขณะที่ในจังหวัดพิจิตรโดยเฉลี่ย 4 ปี

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งไร่ที่ดินทำกินและมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในจังหวัดลำพูนโดยเฉลี่ยมี 4 คน มีจำนวนแรงงานโดยเฉลี่ย 2 คน และมีจำนวนแรงงานอพยพออกไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านโดยเฉลี่ย 0.5 คน ในขณะที่ครัวเรือนทั้งสองประเภทในจังหวัดพิจิตรมีจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ย 5 คน มีจำนวนแรงงานโดยเฉลี่ย 3 คน และมีจำนวนแรงงานอพยพออกไปทำงานนอกหมู่บ้านโดยเฉลี่ย 1 คน

(2) ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ

ครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองทั้งในจังหวัดลำพูนและในจังหวัดพิจิตร มีมูลค่าของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มูลค่าที่ดินที่อยู่อาศัย มูลค่าทรัพย์สินเครื่องใช้คงทนถาวร มูลค่าของทรัพย์สินทั้งหมด รายได้ของครัวเรือนจากการเกษตร จากหัตถกรรมหรือค้าขาย จากการรับจ้างนอกภาคการเกษตร รายได้อื่น ๆ นอกภาคการเกษตร รายได้รวมทั้งหมด รายจ่ายเพื่อการบริโภค และรายได้เฉลี่ยต่อหัว ตลอดจนจำนวนหนี้สินสูงกว่าครัวเรือนไร่ที่ดินทำกิน ยกเว้นรายได้ของครัวเรือนจากการรับจ้างเกษตรเท่านั้นที่ครัวเรือนไร่ที่ดินทำกินได้รับสูงกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร

(3) การถือครองที่ดินทำกิน

- ที่ดินที่ใช้ทำกินในจังหวัดลำพูนมีขนาดเล็กกว่าในจังหวัดพิจิตร

- ที่ดินทำกินที่เป็นของตนเองในจังหวัดลำพูนมีขนาดเล็กกว่าในจังหวัดพิจิตร กล่าวคือครัวเรือนในจังหวัดลำพูนมีที่ดินทำกินโดยเฉลี่ย 5.9 ไร่ ในขณะที่ในจังหวัดพิจิตรมีขนาดโดยเฉลี่ย 37.9 ไร่

- ที่ดินทำกินทั้งครัวเรือนไร่ที่ดินทำกินและครัวเรือนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตรที่ใช้ทำกินทั้งที่ลุ่มและที่ดอน

- ประเพณีการแบ่งมรดกที่ดินทำกินในหมู่บ้าน ทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตรเป็นการแบ่งให้บุตรทุกคน ๆ ละเท่า ๆ กัน

- การมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตรส่วนใหญ่ได้มาจากบิดามารดายกให้เป็นมรดก

- การไร่ที่ดินทำกินทั้งในจังหวัดลำพูนและในจังหวัดพิจิตรส่วนใหญ่เกิดจากการไม่มีตั้งแต่พ่อแม่

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้คนในหมู่บ้านไร่ที่ดินทำกินของหัวหน้าครัวเรือนทั้งไร่ที่ดินทำกินและมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่เห็นว่าเกิดจากการไม่มีมาตั้งแต่พ่อแม่ ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนทั้งไร่ที่ดินทำกินและมีที่ดินในจังหวัดพิจิตรส่วนใหญ่เห็นว่าเกิดจากการขายที่ดินทำกินเพื่อใช้หนี้สิน

ตารางที่ 2 ข้อมูลเบื้องต้นของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย

ข้อมูลของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย	ลำพูน		พิจิตร	
	ไร้ที่ดินทำกิน (136)	มีที่ดินทำกิน ของตนเอง (76)	ไร้ที่ดินทำกิน (134)	มีที่ดินทำกิน ของตนเอง (98)
1. ข้อมูลทางด้านประชากร				
(1) การเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านของหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ)				
อพยพเข้ามา	28.7	18.4	52.2	52.0
อยู่มาตั้งแต่เกิด	71.3	81.6	47.8	48.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(2) เพศของหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ)				
ชาย	91.2	88.2	88.1	84.7
หญิง	8.8	11.8	11.9	15.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(3) อายุของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)	40.3	49.0	47.8	51.7
(4) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (จำนวนปี)	4.7	4.8	3.8	4.1
(5) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย (คน)	3.5	3.8	4.7	4.7
(6) จำนวนแรงงานในครัวเรือนโดยเฉลี่ย (คน)	2.42	2.39	3.37	3.38
(7) จำนวนแรงงานในครัวเรือนโดยเฉลี่ยที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน	0.44	0.49	1.22	0.83
(8) จำนวนแรงงานในครัวเรือนโดยเฉลี่ยที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน	1.98	1.90	2.15	2.55
2. ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ				
(1) มูลค่าเฉลี่ยของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย (บาท)	71,107	137,263	53,159	135,582
(2) มูลค่าเฉลี่ยของที่ดินที่อยู่อาศัย (บาท)	76,52	89,605	32,322	71,359
(3) มูลค่าทรัพย์สินเครื่องใช้คงทนถาวรของครัวเรือน (บาท)	61,110	133,337	43,291	120,472
(4) มูลค่าเฉลี่ยของที่ดินทำกิน (บาท)		347,632		497,023
(5) มูลค่าเฉลี่ยของทรัพย์สินทั้งหมดของครัวเรือน (บาท)	384,799	727,224	134,119	820,798

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย	ลำพูน		พิจิตร	
	ไร่ที่ดินทำกิน (136)	มีที่ดินทำกิน ของตนเอง (76)	ไร่ที่ดินทำกิน (134)	มีที่ดินทำกิน ของตนเอง (98)
(6) การประกอบอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ)				
เกษตรกรรม	41.9	67.1	61.2	83.7
รับจ้าง	47.2	21.0	32.8	11.2
ค้าขาย	5.1	1.3	1.5	-
หัตถกรรม	2.9	5.3	1.5	3.1
ไม่ได้ทำงาน	2.9	5.3	3.0	2.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(7) รายได้ของครัวเรือนโดยเฉลี่ย (บาท)				
รายได้จากการเกษตร	21,602	58,712	24,071	69,732
รายได้จากหัตถกรรมหรือค้าขาย	4,851	23,842	5,536	7,798
รายได้จากการรับจ้างการเกษตร	19,789	7,865	6,566	1,689
รายได้จากการรับจ้างนอกภาคการเกษตร	19,519	22,315	14,685	17,873
รายได้อื่น ๆ นอกภาคการเกษตร	159	1,543	71	3,072
รายได้รวมทั้งหมด	71,364	127,664	50,532	101,723
(8) รายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนโดยเฉลี่ย (บาท)	44,972	64,408	39,134	73,176
(9) รายได้เฉลี่ยต่อหัว (บาท)	19,603	37,753	11,372	23,208
(10) จำนวนหนี้สินของครัวเรือนโดยเฉลี่ย (บาท)	15,679	22,961	28,810	74,622
3. การถือครองที่ดินทำกิน				
(1) ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกินโดยเฉลี่ย (ไร่)	1.1	5.1	22.5	42.8
(2) ขนาดที่ดินทำกินที่เป็นของตนเองโดยเฉลี่ย (ไร่)		5.9	-	37.9
(3) คุณสมบัติของที่ดินทำกิน (ร้อยละ)				
ไม่มีที่ดิน	58.8		44.8	-
เป็นที่ลุ่ม	22.8	67.1	44.8	14.3
เป็นที่ดอน	18.4	32.9	10.4	58.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลของครัวเรือนตัวอย่างการวิจัย	ลำพูน		พิจิตร	
	ไร้ที่ดินทำกิน	มีที่ดินทำกิน	ไร้ที่ดินทำกิน	มีที่ดินทำกิน
	(136)	ของตนเอง (76)	(134)	ของตนเอง (98)
(4) ประเพณีการแบ่งมรดกที่ดินทำกินในหมู่บ้านของตนเอง (ร้อยละ)				
แบ่งให้บุตรทุกคน ๆ ละเท่า ๆ กัน	81.6	96.1	84.3	89.8
บุตรที่เลี้ยงดูพ่อแม่ได้มากกว่า	4.4	3.9	3.0	4.0
ไม่ทราบ	9.6	-	10.4	3.1
ไม่ตอบ	4.4	-	2.3	3.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(5) สาเหตุการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง (ร้อยละ)				
มีตามารดายกให้	-	73.7	-	61.2
มีมาด้วยตนเอง	-	26.3	-	38.8
รวม	-	100.0	-	100.0
(6) สาเหตุการไร้ที่ดินทำกิน (ร้อยละ)				
ไม่มีตั้งแต่พ่อแม่	77.2	-	82.8	-
เคยมีแต่สูญเสียไป	7.3	-	14.9	-
พ่อแม่ยังไม่แบ่งให้	15.5	-	2.3	-
รวม	100.0	-	100.0	-
(7) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้คนในหมู่บ้านของตนไร้ที่ดินทำกิน				
ไม่มีมาตั้งแต่พ่อแม่	54.4	46.1	30.6	16.3
ขายใช้หนี้	30.9	40.8	53.0	60.2
ไม่ตอบ	14.7	13.1	16.4	23.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกิน

2.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินในจังหวัดลำพูน ตามตารางที่ 3 พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มี 4 ประการดังนี้

(1) ขนาดที่ดินทำกินที่มีหรือเคยมี (HLS)

กล่าวคือครัวเรือนที่มีหรือเคยมีที่ดินทำกินขนาดเล็กมีโอกาสเกิดการไร้ที่ดินทำกินสูง ด้วยความเชื่อมั่นถึง 99.9 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนที่มีหรือเคยมีที่ดินทำกินขนาดเล็กไม่สามารถให้ผลผลิตได้เพียงพอแก่การบริโภคและไม่สามารถที่จะแบ่งเป็นมรดกให้แก่บุตรอีกต่อไปจึงต้องขายที่ดินทำกินเอาเงินมาแบ่งปันกันแทน

(2) คุณสมบัติของที่ดินทำกินเป็นที่ลุ่มหรือที่ดอน (LLO) กล่าวคือถ้าที่ดินทำกินของครัวเรือนเป็นที่ลุ่มแล้วโอกาสที่จะเกิดการไร้ที่ดินทำกินต่ำ ด้วยความเชื่อมั่น 98 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากที่ดินทำกินที่เป็นที่ลุ่มสามารถทำการเพาะปลูกข้าวและพืชไร่อื่น ๆ ได้มากกว่าจึงพยายามรักษาที่ดินทำกินของตนเองไว้ โอกาสขายจึงมีน้อย

(3) อายุของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยมักมีแนวโน้มไร้ที่ดินทำกินสูง ด้วยความเชื่อมั่น 99.9 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากที่ดินทำกินมีปริมาณจำกัดและถูกถือครองกรรมสิทธิ์ไปหมดแล้ว ดังนั้นคนรุ่นใหม่หรือหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยที่พ่อแม่ไม่มีที่ดินทำกินแบ่งปันให้จึงเกิดการไร้ที่ดินทำกิน

(4) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (EDU) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำมีโอกาสไร้ที่ดินทำกินสูง ด้วยความเชื่อมั่น 98 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำมีโอกาสน้อยในการหันไปประกอบอาชีพอื่นนอกภาคการเกษตรจึงจำเป็นต้องประกอบอาชีพทำนาทำไร่ นอกจากนั้นหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำยังไม่สามารถปรับปรุงวิธีการผลิตประกอบกับการมีที่ดินทำกินขนาดเล็กจึงทำให้ได้ผลผลิตต่ำไม่เพียงพอแก่การบริโภคทำให้เกิดหนี้สินตามมาในที่สุดจึงต้องขายที่ดินทำกินของตนกลายเป็นคนไร้ที่ดินทำกิน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกิน ในจังหวัดลำพูน

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ฐาน (Standard Deviation)	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (T-ratio)	ระดับการยอมรับ (Significance Level)
a	6.24009	1.286	4.854	0.00000
HLS	-0.719573	0.1440	-4.998	0.00000
LLO	-0.01216	0.4171	-2.427	0.01524
DEB	-0.132296×10^{-4}	0.1102×10^{-4}	-1.201	0.22987
AGE	-0.667538×10^{-1}	0.1879×10^{-1}	-3.553	0.00038
EDU	-0.221603	0.9410×10^{-1}	-2.355	0.01852
HMI	0.102272	0.4581×10^{-4}	0.223	0.82335

Note : Log-Likelihood

-79.385

Restricted (slopes = 0) Log-L

-125.370

Chi-square (6)

91.977

Significant level

 0.32173×10^{-13} Mc Fadden R^2

0.3688

Sample size = 212 (landless households = 136, landholders = 76)

2.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินในจังหวัดพิจิตร ตามตารางที่ 4 พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีเพียง 2 ประการดังนี้

(1) ขนาดที่ดินทำกินที่มีหรือเคยมี (HLS)

กล่าวคือ คราวเรือนที่มีหรือเคยมีที่ดินทำกินขนาดเล็กมีแนวโน้มเกิดการไร้ที่ดินทำกินสูง ด้วยความเชื่อมั่น 99.9 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากที่ดินทำกินขนาดเล็กและสามารถเพาะปลูกข้าวได้เพียงปีละครั้งเดียวย่อมได้ผลผลิตไม่เพียงพอแก่การบริโภค ทำให้เกิดหนี้สิน จึงจำเป็นต้องขายที่ดินทำกินของตน

(2) ราคาที่ดินทำกินต่อไร่ที่ขายหรือจำนอง

(LPR) กล่าวคือราคาที่ดินทำกินต่อไร่ที่สูงขึ้นมีแนวโน้มทำให้ครัวเรือนเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินสูง ด้วยความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากที่ดินทำกินให้ผลผลิตต่ำและ

ทำการเพาะปลูกได้เพียงปีละครั้งเดียว เมื่อราคาที่ดินทำกินต่อไร่มีระดับสูงขึ้นจึงจูงใจให้ครัวเรือนขายที่ดินทำกินของตนมากขึ้น

2.3 สรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการมีหรือเคยมีที่ดินทำกินขนาดเล็กมีผลทำให้ชาวชนบทเกิดการไร้ที่ดินทำกินทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร สำหรับปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชนบทในจังหวัดลำพูนไร้ที่ดินทำกินโดยเฉพาะอีก 3 ประการได้แก่ ที่ดินทำกินเป็นที่ดอน หัวหน้าครัวเรือนมีอายุน้อยและมีระดับการศึกษาต่ำ ส่วนปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชนบทในจังหวัดพิจิตรไร้ที่ดินทำกินโดยเฉพาะ อีกประการหนึ่งก็คือการสูงขึ้นของระดับราคาที่ดินทำกิน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการไร้ที่ดินทำกินในจังหวัดพิจิตร

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ฐาน (Standard Deviation)	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (T-ratio)	ระดับการยอมรับ (Significance Level)
a	3.99831	1.228	3.256	0.00113
HLS	-0.116482	0.1582×10^{-1}	-7.362	0.00000
LLO	-0.155214×10^{-5}	0.4251×10^{-5}	-0.365	0.71499
DEB	0.796487×10^{-3}	0.2456×10^{-3}	3.243	0.00118
AGE	-0.250090×10^{-1}	0.1874×10^{-1}	-1.335	0.18197
EDU	-0.122315	0.1328	-0.921	0.35705

Note : Log-Likelihood

-68.144

Restricted (slopes = 0) Log-L

-157.68

Chi-square (5)

179.087

Significant level

 0.32173×10^{-3} Mc Fadden R²

0.5678

Sample size = 212 (landless households = 134, landholders = 98)

3. การเปรียบเทียบสถานภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

3.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสถานภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในจังหวัดลำพูนตามตารางที่ 5 พบว่า ตัวแปรทางด้านประชากร ได้แก่ ขนาดของครัวเรือนและอัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือนระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินกับครัวเรือนที่มี

ที่ดินทำกินเป็นของตนเองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด

สำหรับตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมดของครัวเรือน รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อหัว และรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินนั้นมีค่าน้อยกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยความเชื่อมั่น 99.9 เปอร์เซ็นต์ ส่วนจำนวนหนี้สินของครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินกับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่า t ของตัวแปรทางด้านประชากร และทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนในจังหวัดลำพูน

ข้อมูล	ครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน		ครัวเรือนมีที่ดินทำกิน เป็นของตนเอง		t-value	Signifi- cance level
	mean	S.D	mean	S.D		
ตัวแปรทางด้านประชากร						
(1) ขนาดของครัวเรือน (คน)	3.5	1.0	3.8	1.3	-1.73	0.085
(2) อัตราส่วนร้อยละของแรงงาน ในครัวเรือน	68.6	20.6	63.2	20.7	1.01	0.314
ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ						
(1) ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน (ไร่)	1.1	1.7	5.1	9.2	-4.99	0.000
(2) มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมดของ ครัวเรือน (บาท)	384,798	697,745	727,224	705,144	-4.37	0.000
(3) รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน (บาท)	71,364	51,790	127,664	111,021	-5.68	0.000
(4) รายได้เฉลี่ยต่อหัว (บาท)	19,367	11,523	37,753	47,150	-4.35	0.000
(5) รายจ่ายเพื่อการบริโภคของ ครัวเรือน (บาท)	44,972	31,906	64,408	39,605	-3.93	0.000
(6) จำนวนหนี้สินของครัวเรือน (บาท)	15,761	24,160	22,961	65,040	-1.14	0.257

3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสถานภาพทางด้านประชากรและเศรษฐกิจระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในจังหวัดพิจิตร ตามตารางที่ 6 พบว่า ตัวแปรทางด้านประชากรได้แก่ขนาดของครัวเรือนและอัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน ระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินกับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใดเช่นเดียวกับในจังหวัดลำพูน

ส่วนตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจทุกตัวซึ่งได้แก่ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมดของครัวเรือน รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย

ต่อหัว รายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนและจำนวนหนี้สินของครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินมีค่าน้อยกว่าของครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยความเชื่อมั่น 99.9 เปอร์เซนต์

3.3 สรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรทางด้านประชากรได้แก่ขนาดครัวเรือนและแรงงานในครัวเรือนระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินและครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองไม่แตกต่างกันทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร ส่วนตัวแปรทางด้าน

เศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด รายได้ทั้งหมด รายได้เฉลี่ยต่อหัว และรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินมีค่าน้อยกว่าของครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองทั้งในจังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตร ยกเว้นจำนวนหนี้สินของครัว

เรือนไร้ที่ดินทำกิน และครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในจังหวัดลำพูนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนในจังหวัดพิจิตรนั้นจำนวนหนี้สินของครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินน้อยกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t ของตัวแปรทางด้านประชากรและทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ในจังหวัดพิจิตร

ข้อมูล	ครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน		ครัวเรือนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง		t-value	Significance level
	mean	S.D	mean	S.D		
ตัวแปรทางด้านประชากร						
(1) ขนาดของครัวเรือน (คน)	4.7	1.5	4.7	1.3	-1.37	0.713
(2) อัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน	72.3	20.3	72.3	19.8	-0.17	0.867
ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ						
(1) ขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน (ไร่)	22.5	27.1	42.8	25.9	-5.70	0.000
(2) มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมดของครัวเรือน (บาท)	134,119	49,273	820,798	607,831	-12.53	0.000
(3) รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน (บาท)	50,532	26,566	101,723	93,137	-6.01	0.000
(4) รายได้เฉลี่ยต่อหัว (บาท)	11,372	6,432	23,208	23,415	-5.52	0.000
(5) รายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือน (บาท)	39,134	20,227	73,176	51,107	-7.12	0.000
(6) จำนวนหนี้สินของครัวเรือน (บาท)	28,810	31,904	74,622	105,726	-4.73	0.000

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือน

4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานครัวเรือนในจังหวัดลำพูน ตามตารางที่ 7 พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงาน

ประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มี 4 ประการ ดังนี้

(1) **รายได้ครัวเรือนจากการรับจ้าง (INL)**

กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้จากการรับจ้างเป็นจำนวนมากมีแนวโน้มทำให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูง ด้วยความเชื่อมั่น 99.9 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้เพราะรายได้จากการรับจ้างย่อมจูงใจให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านเป็นอย่างดี

(2) **อัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน (PLA)** กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีแรงงานเป็นจำนวนมากมีแนวโน้มอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูง ด้วยความเชื่อมั่น 97.3 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนที่มีแรงงานเป็นจำนวนมากย่อมเกิดการว่างงานหรือมีงานทำน้อยเกินไป จึงผลักดันให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านเพื่อหารายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนของตน

(3) **รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อหัว (INA)** การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำ แรงงานในครัวเรือนมีแนวโน้มในการอพยพเคลื่อนย้ายออกไป

ทำงานประกอบอาชีพสูง ด้วยความเชื่อมั่น .96.5 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้อธิบายได้ว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำย่อมผลักดันให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านเป็นการหารายได้ให้แก่ครัวเรือน

(4) **ความแตกต่างระหว่างรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนกับรายได้จากการรับจ้าง หรือรายได้อื่น ๆ ของครัวเรือน** นอกเหนือจากการรับจ้าง (IND) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้อื่นนอกเหนือจากรายได้จากการรับจ้างมากขึ้นมีแนวโน้มผลักดันให้แรงงานในครัวเรือนอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูง ด้วยความเชื่อมั่น 95.4 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าการที่ครัวเรือนมีรายได้อื่นนอกเหนือจากรายได้จากการรับจ้างซึ่งส่วนใหญ่ก็คือรายได้จากการทำหัตถกรรมและค้าขาย ซึ่งกิจกรรมการค้าขายโดยเฉพาะการค้าขายพืชไร่และหัตถกรรมนั้นส่วนใหญ่มักกระทำภายนอกหมู่บ้านเป็นสำคัญ

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงาน
ครัวเรือน ในจังหวัดลำพูน

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ฐาน (Standard Deviation)	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (T-ratio)	ระดับการยอมรับ (Significance Level)
a	-2.94680	0.7917	3.722	0.00020
INA	-0.760878×10^{-4}	0.3606×10^{-4}	-2.110	0.03487
ASS	-0.309678×10^{-6}	0.8683×10^{-6}	-0.357	0.72134
IND	0.174795×10^{-4}	0.8753×10^{-5}	1.997	0.04582
INL	0.309742×10^{-4}	0.8620×10^{-5}	3.593	0.00033
PLA	0.216278×10^{-1}	0.9765×10^{-2}	2.215	0.02677
DEB	-0.512466×10^{-5}	0.9433×10^{-5}	-0.543	0.58695

Note : Log-Likelihood -95.234

Restricted (slopes = 0) Log-L -110.89

Chi-square (6) 31.310

Significant level 0.21495×10^{-5}

Mc Fadden R² 0.1412

Sample size = 212 (landless households = 136, landholders = 76)

4.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานครัวเรือนในจังหวัดพิจิตร ตามตารางที่ 8 พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงานในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีเพียง 2 ประการดังนี้

(1) รายได้ครัวเรือนจากการรับจ้าง (INL) กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้จากการรับจ้างเป็นจำนวนมากมีแนวโน้มทำให้แรงงานอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูง ด้วยความเชื่อมั่น 99.8 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากรายได้ครัวเรือนจากการรับ

จ้างย่อมจูงใจให้แรงงานอพยพออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรภายนอกหมู่บ้านเป็นอย่างดี

(2) อัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน (PLA) กล่าวคือครัวเรือนที่มีแรงงานเป็นจำนวนมากมีแนวโน้มอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านสูง ด้วยความเชื่อมั่น 99.9 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนที่มีแรงงานเป็นจำนวนมากย่อมเกิดการว่างงานหรือมีงานทำน้อยเกินไป จึงผลักดันให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านเพื่อหารายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนของตน

4.3 สรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รายได้จากการรับจ้างและอัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้แรงงานใน

ครัวเรือนในชนบทอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงาน ประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของตนทั้งในจังหวัดลำพูน และจังหวัดพิจิตร

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านของแรงงาน ครัวเรือนในจังหวัดพิจิตร

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)	ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ฐาน (Standard Deviation)	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (T-ratio)	ระดับการยอมรับ (Significance Level)
a	-1.67476	0.6425	2.607	0.00914
INA	-0.592702×10^{-5}	0.2231×10^{-4}	-0.266	0.79051
ASS	-0.287146×10^{-6}	0.3593×10^{-6}	-0.799	0.42415
IND	-0.425327×10^{-5}	0.6099×10^{-5}	-0.697	0.48558
INL	-0.308272×10^{-4}	0.9397×10^{-5}	3.281	0.00104
PLA	0.260642×10^{-1}	0.7644×10^{-2}	3.410	0.00065
DEB	-0.116745×10^{-5}	0.2436×10^{-5}	-0.479	0.63179

Note : Log-Likelihood

-135.53

Restricted (slopes = 0) Log-L

-158.60

Chi-square (6)

46.126

Significant level

0.16129×10^{-9}

Mc Fadden R²

0.1455

Sample size = 232 (landless households = 134, landholders = 98)

บทสรุป

การศึกษาวิจัยเพื่อหาปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชนบทใน จังหวัดลำพูนและจังหวัดพิจิตรเกิดการไร้ที่ดินทำกินและ การมีงานทำดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) ประเพณีการแบ่งปันมรดกที่ดินทำกินให้บุตร ทุกคน ๆ ละ เท่า ๆ กัน มีผลทำให้ที่ดินทำกินถูกแบ่ง ซอยออกไปเป็นผืนเล็กผืนน้อยลงทุกที จนไม่สามารถทำ

การผลิตได้เพียงพอแก่การบริโภคจึงก่อให้เกิดหนี้สิน ตามมาและทำให้เกิดการสูญเสียที่ดินทำกินไปในที่สุด

(2) สถานภาพทางด้านการประกอบอาชีพของครัวเรือน ซึ่ง ได้แก่ ขนาดของครัวเรือนและอัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือน ระหว่างครัวเรือนไร้ที่ดินทำกินไม่แตกต่างกับครัวเรือนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด ส่วนสถานภาพทางเศรษฐกิจของ ครัวเรือนที่วัดจากขนาดที่ดินที่ใช้ทำกิน มูลค่าทรัพย์สิน

ทั้งหมด รายได้ทั้งหมด รายได้เฉลี่ยต่อหัว รายจ่ายเพื่อการบริโภคและจำนวนหนี้สินของครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน มีค่าต่ำกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

(3) รายได้จากการรับจ้างและอัตราส่วนร้อยละของแรงงานในครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้แรงงานในครัวเรือนชนบทอพยพเคลื่อนย้ายออกไปรับจ้างทำงานประกอบอาชีพ (ทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร) นอกหมู่บ้านของตน

ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาสำคัญสามประการตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้น จึงมีข้อเสนอแนะ 5 ประการดังนี้

1. เนื่องจากการไร้ที่ดินทำกินของชาวชนบทเกิดจากประเพณีการแบ่งปันมรดกที่ดินทำกินให้บุตรทุกคน ๆ ละ เท่า ๆ กัน จนทำให้ที่ดินทำกินถูกแบ่งซอยเป็นผืนเล็ก ผืนน้อยและมีผลทำให้เกิดการสูญเสียที่ดินทำกินตามมามากที่สุดในที่สุด ดังนั้นจึงควรหาทางปรับปรุงแก้ไขประเพณีการ

แบ่งปันมรดกที่ดินทำกินให้เหมาะสมทั้งนี้เพื่อมิให้ที่ดินทำกินถูกแบ่งซอยให้เล็กลงอีกต่อไป

2. ควรมีการปฏิรูปที่ดินให้ถูกต้องและจริงจังเพื่อให้ผู้เช่าที่ดินทำกินมีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน

3. ในปัจจุบันชาวชนบทต้องกลายเป็นแรงงานรับจ้างทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรเพิ่มมากขึ้นเพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว ดังนั้นรัฐบาลโดยผ่านจังหวัด อำเภอและองค์การบริหารส่วนตำบลจึงควรจัดให้มีโครงการจ้างงานในชนบทให้มากขึ้น รวมทั้งมีการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาฝีมือแรงงานเหล่านี้เป็นต้น

4. พัฒนาตลาดผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ราคาพืชผลการเกษตรมีเสถียรภาพ ซึ่งจะจูงใจให้นำไปสู่การพัฒนาภาคการเกษตรจนทำให้สามารถรองรับแรงงานในชนบทได้มากขึ้น

5. พัฒนาอุตสาหกรรมในครัวเรือนและอุตสาหกรรมขนาดเล็กตลอดจนการขยายภาคอุตสาหกรรมเข้าไปสู่ชนบทให้มากขึ้นเพื่อให้รองรับแรงงานในชนบทและลดการอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานออกจากชนบท

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติ อธิวิทย์, 2524 "ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้ไร้ที่ทำกินในประเทศไทย"

เอกสารวิจัยที่ 21 โครงการประชากรด้านการพัฒนา สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2533 สรุปแนวทางการกระจายรายได้และการกระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาคและชนบท
ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 - 2539 (เอกสารโรเนียว)

โฆสิต ปันเปี่ยมวัชร, 2533 การวิเคราะห์เศรษฐกิจชนบท : แนวโน้มและลำดับความสำคัญ กองศึกษาภาวะเศรษฐกิจ
และเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

โฆสิต ปันเปี่ยมวัชร และคณะ, 2526 การอพยพและความยากจนในชนบท สมาคมเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จามรี พัทธขันธ์, 2530 "การเปลี่ยนแปลงของชาวนา : การผนวกเข้ากับระบบเศรษฐกิจนอกหมู่บ้าน กรณีศึกษา
การทำงานรับจ้างของหมู่บ้าน 4 หมู่บ้านในเชียงใหม่" รายงานการวิจัย คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จิระ บุรีคำ, 2537 "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเขตจังหวัด
ลำพูน" วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฉบองภพ สุลักษณ์กาญจน์ และยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ 2531 "ประเด็นและปัญหาความต้องการแรงงานในประเทศไทย"
เศรษฐกิจไทย : บนเส้นทางแห่งสันติประชาธรรมเล่มที่ 2 รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และนิพนธ์ พัวพงศกร
(บรรณาธิการ) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์

เดช กาญจนางกูร, 2534 "บทบาทในทางเศรษฐกิจของเยาวชนชนบท จังหวัดเชียงใหม่" รายงานการวิจัย
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทองโรจน์ อ่อนจันทร์, 2526 เศรษฐศาสตร์เกษตร กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

ไพฑูรย์ หัตถมาศ, 2526 "ภาวะการทำงานนอกการเกษตรของเกษตรกรในภาคเหนือ" รายงานการวิจัย สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน

ยงยุทธ แฉล้มวงษ์, 2525 "การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออุปทานแรงงานในครัวเรือนเกษตรเพื่อออกไปทำกิจกรรมนอกฟาร์ม" นโยบายพัฒนาชนบทไทย ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ ประดิษฐ์ ชาญสมบัติ และยงยุทธ แฉล้มวงษ์ (บรรณาธิการ) ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สมนึก ทับพันธุ์, 2526 "การไม่มีที่ดินทำกินในประเทศไทย : พรหมแดนแห่งความรู้" วารสารเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน) หน้า 5 - 49.

สุกัญญา นิธิกร, 2528 ปัญหาแรงงาน : แนวคิดและคำจำกัดความ" แรงงานในภาวะปัจจุบัน : แนวความคิด คำจำกัดความ แหล่งข้อมูลและนโยบาย สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสิทธิ์, 2530, การศึกษาการเปลี่ยนแปลง : ความเป็นเมือง การเติบโตของเมือง และกายายถิ่น คณะสถิติประยุกต์และศูนย์ศึกษาเมือง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สุทธิพร จีระพันธุ์, 2533 "บทสัมภาษณ์การไร้ที่ดินทำกินในประเทศไทย "วารสารปฏิรูปที่ดิน ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มีนาคม - มิถุนายน)

สุมาลา ศิริโชติ, 2525 "ภาวะการมีงานทำและการทำงานต่ำระดับในชนบท" นโยบายพัฒนาชนบทไทย ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ ประดิษฐ์ ชาญสมบัติ และยงยุทธ แฉล้มวงษ์ (บรรณาธิการ) ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2537 ข้อมูล กชช. 2 ค (เอกสารโรเนียว)

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536 ประชากรของประเทศไทย สถิติในช่วง 25 ปี (พ.ศ. 2511 - 2535)

สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน, 2533 วารสารปฏิรูปที่ดิน ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มีนาคม - มิถุนายน)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2523 วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2523 วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 17 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีเพาะปลูก 2526/2527, 2527/2528, 2528/2529, 2530/2531, 2531/2532, 2532/2533, 2533/2534, 2534/2535 และ 2535/2536

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2525 - 2536 รายงานผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร (รอบที่ 1, 3) พ.ศ. 2525 - 2526.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2525 - 2536 รายงานผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร (รอบที่ 1, 3) พ.ศ. 2525 - 2536.

อัญชลี สิงหนตร-ฤณาท, 2528 "การอพยพแรงงานในชนบทภาคเหนือ" เศรษฐกิจภาคเหนือของประเทศไทย : ปัจจุบัน และอนาคต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อัมมาร์ สยามวาลา, 2517 "ข้าว" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 เล่มที่ 3 (พฤษภาคม) : 5-91.

อัมมาร์ สยามวาลา และนิพนธ์ พัวพงศกร, 2534 "ตลาดคน : คนไม่ใช่แรงงาน" ตลาดแรงงานในชนบท เอกสาร สัมมนาวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาษาอังกฤษ

Ansil Ramsay, 1985 "Population Pressure, Mechanization and Landlessness in Central Thailand" The Journal of Development Areas 19 (April) : 351 - 368.

Benjamin Higgins, 1968 Economic Development Newyork : W.W. Norton & Company : 17 - 20.

Boonpoom Senarak, 1975 "Land Alienation of the Farmers : A Case Study in Amphoe Bangmunnak Changwad Pichit, Prior to 1974" M.A. Thesis Bangkok : Thammasat University.

Gerald M. Meier, 1964 Leading Issues in Development Economics Newyork : Oxford University Press : 5-23.

Glibb, A., 1974 "Agricultural Modernization, Non-Farm Employment and Low Level Urbanization" Ph.D. Thesis, University of Michigan.

- Gooneratne, W., 1982 Labour Absorption in Rice-Based Agriculture : Case Studies from South-East Asia, Bangkok : Asia Employment Programme.
- Irving Louis Horowitz, 1966 Three World of Development : The Theory and Practice of International Stratification Newyork : Oxford University Press.
- Mellor, J.W., 1976 The New Economics of Growth : A Strategy for India and the Developing World, Cornell University Press.
- Mingsanti Santikan, etal, 1981, "Industialisation and Rural Employment in Thailand. "Research Report Chiangmai University.
- Rosenberg, David A. and Rosenberg, Jean G., 1980, Landless Peasants and Rural Poverty in Selected Asia Countries Rural Development Committee Center for International Studies, Ithaca : Cornell University Press.
- Sopin Tongpan, 1985 "Landlessuess and Employment" Research Report No. 20 Center for Applied Economics Research, Bangkok : Kasetsart University.
- Suthiporn Chirapanda, 1983, Landlessness in Upper Northern Thailand Bangkok : Agricultural Land Reform Office.
- Suthiporn Chirapanda, 1984, Landlessness in Western Thailand Bangkok : Agricultural Land Reform Office.

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ - สกุล : นายเดช กาญจนางกูร
- ประวัติการศึกษา :
 - กศ.บ. (คณิตศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก
 - ศ.บ. (ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - พบ.ม. (พัฒนาการเศรษฐกิจ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 - พบ.ด. (ประชากรและการพัฒนา) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ประวัติการทำงาน :
 - ปัจจุบัน รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่